

FRANCISCI
NIGRI CYRIACI
CONTROVERSIARVM
FORENSIVM,
Libri Quatuor.

FRANCISCI
NIGRI CYRIACI
I. C. MANTVANI,
Et in sua Patria Senatoris,
CONTROVERSIARVM
FORENSIVM
Liber Primus.

*IN QVO ULTRA RERVM IVDICATARVM
casus frequentes, & communes opinionēs ubiq; obseruatas, accesserunt
Decisiones aliqua Rota Romana nondum impressa.*

*CVM SVMMARIIS, ET ARGVMENTORVM,
ac Materialium INDICE, ad Lectoris subleuandum laborem;
non minus copiosis, quàm opportunis.*

*OPVS SINGVLARIBVS ADMODVM QVÆSTIONIBVS ALIBI VIX
occurrentibus refertum, mendisque quamplurimis repurgatum, necnon Characterum varietate
distinctis Allegationibus nunc primum ornatus editum.*

EDITIO NOVISSIMA ET ERRORIBVS EXTERGATA

LVGDVNI
Apud MATTHÆVM LIBERAL, IOANNEM GOY,
& SIMONEM POTIN Typographos,

M. DC. LXXII.

CVM PERMISSV SVPERIORVM

FRANCISCI
NIGRI CYRIACI
 I. V. D. MANTVANI,
Et in sua Patria Senatoris,
CONTROVERSIARVM
FORENSIVM
LIBER PRIMVS.

ARGVMENTVM.

Census vitalitias, qui contestatus sit, & an licitus, & quod sit eius iustam pretium, & pretium in ratione quatuordecim pro centum non esse iniustam, quando constitutum est in regione.

SVMMARIVM.

1. Census vitalitias quomodo contrahatur, & num. 8. Est regulariter personalis, numer. 40. Periculosus est non ratione iustitiae, sed respectu eius, cuius moris ex-tinguitur pensio, ne perimatur à debitoribus, num. 2. & n. 9. in fine. Quomodo iure licitus est, ex sententia Theologorum, num. 3. Canonistarum, num. 7. Legistarum, num. 4. Rationes eius iustitiae, num. 11. 13. 14. 19. Iuri iustitiae propter incertitudinem alius contractibus indicatur, num. 18. Etiam si sit personalis tamen cura hypothe- cae generali bonorum, num. 39. Dummodo pensio non sit excessiva, num. 6. Vel non ad ipsam constituta mutui, num. 5. Contrarium tamen non esse licitum, tenentur, sed in id, aliqui, num. 10. Quis contractus sit an in- nunciatus, vel alia, vel emptiatus, num. 12. Non est prohibitus per Bullam Pij 4. super forma censuum, num. 20. Quomodo sit eius iustum pretium iurisdice- variatur, num. 22. & num. 28. Alij voluerunt arren- dendum esse, etiam eius, sub cuius vita emittit pensio, & pretium si emittendum esse secundum tempus quo ve- rissimè vivere potest, num. 23. Plerique putant li- mitandum esse secundum computationem 1. Interdita- rum 68. ff. ad leg. Falcid. nu. 24. ubi recensent eorum praeterea, qui tamen opinio reicitur, num. 25. Alij de- terunt existimantur pretium constitutum esse equi- valens omnibus pensioibus bonorum, quibus credunt verissimè vivere, num. 27. Vera sententia est, quod iustum pretium sit id, quod communi hominum estimatione in regione receptum est, & quando data prudenti hominum opinione animus est indifferens ad

aliterum, vel dandi pecuniam, & accipiens pen- sionem, vel pecuniam recipiendi, num. 30. Et quatuor- decim pro centum non est illicita pensio, num. 31. & num. 43. usque ad finem. Et ita in Hispaniarum pro- vincia constitutus est lege Ferdinandi in ratione si- ptem pro uno pensiois solvenda, quo lex suis remona- ta de anno 1593. à Philippo Secundo Hispaniarum Re- ge, num. 42. & eius pretium iam propter incertitudinem vasa, quibus missionem capitalis debet esse multo mi- nus periculis censuum perpetuorum, & redimibilium, in- quibus conservantur capitalia, n. 43.

2. Locum Pium Alivandulorum, qui refert Sars, fuit vo- ceno recatum à quodam Florentino, qui et solvibat census vitalitium.

11. Mutui natura est ut restituatur res alia in eodem ge- nere facultatem recipiens.

13. Emptio annui redditus, vel usufructus licita est.

14. Spes licita est, & vendi potest, & est vero pretio aestimabilis, n. 15.

15. Contractus licitus est, quando quid incertum in eo deducitur, & alteruter ex contrahentibus sua potest lucrari, sicut perdit, & n. 35.

16. Mortis periculo quilibet committit & omni momento subiacet, & n. 32.

17. Periculum damni, & spes lucri in contractibus est pars pretij.

21. Voluntas capiendi mortis non est in consideratione in- census vitalitias, cum ad hoc non sit ordinata.

26. Census vitalitias multis modis pretij est census redimibilis, & n. 43.

29. Pretium iustum res est, quod communi hominum esti- matione statuitur est.

33. Lesio consideratur inspecto tempore contractus, nec attenditur quid ex eventu fiat.

34. Perire non debet quis, eadem contrarium non esse pe- sulaturus, si casus contrarium euenisset.

35. Contractus ubi ex eventu est dubius, & ita si potest haberi ad incrementum, sicut ad damnum, non rescinditur.

INDEX COPIOSVS

RERVM, AC VERBORVM,

Quæ in Controversiis Primi Voluminis continentur.

ABESSE possunt ex ordinibus à Domino Mantuz subditi, ex causa studij, Mercaturæ, Beneficij Ecclesiastici, Et seruitutis Principum. Controversia 78. nu. 1.

Abessens discipline causa, abesse non dicitur Controversia 78. nu. 5. Studij, militiæ, vel iurisdictione causa non continentur sub proclamato periculi cogente subditos ad habitandam in loco, ibid. nu. 6. & 7. Et excusantur à pœna nu. 9. Ex causa seruitutis Principis, publice utilitatis causa abesse non videntur, ibid. nu. 11.

Abessens contumacialis nemini prodest, contr. 78. nu. 15. Ex causa mercaturæ, dicitur in eâ voluntaria, ibid. nu. 8. Ex quolibet iusta causa, seu præcepto excusatur à pœna Statuti, de non habitando extra Dominium, vel rediendo ad habitandum, ibid. nu. 10. Aliquis ob certam causam probatur iuramento, contr. 130. nu. 40. Præsumitur ex causa licita, controversia 130. nu. 38. Militiæ causa præservat, mediante in integrum restitutione, ab omni damno, contr. 137. nu. 18.

Absolutio à iuramento dupliciter potest, & concedi solet, vel simpliciter, & pure, vel ad effectum agendi, excipiendi tantum, contr. 7. nu. 12. & 13. Et quis sit eorum effectum, ibidem. Et in ea obtinenda fieri debet explicita mentio de alio iuramento, de ipsa absolute non pretendatur. Aliis non suffragatur, ibid. nu. 5. Atque ea obtenta ad effectum agendi, vel excipiendi, agere, vel excipere quis non potest, nisi in eodem iudicio propter veritatem causarum, expositionem absolute non petentem, & interim contractus remanet in suo robore, ead. contr. 7. nu. 2.

Absolutiones tot necessariae sunt, quot sunt iuramento, nec absolutio vnius prodest pro aliis, ibid. nu. 7. Id, quod ampliat, ut procedat etiam in petitione absolute ad effectum agendi, vel excipiendi tantum, ibid. nu. 6. Vide etiam infra in verbo Citatio. Iuramentum. Petitio absolute. Statutum.

Absolutus, obtenta sententia de consensu partis per obreptionem, potest conveniri primæ actione, et si excipiat de re iudicata, replicatur de dolo, contr. 182. nu. 87.

Aceptans rem pro vno iure, quod habere putat, non amittit ius sibi competens, quod habere non credebatur, contr. 139. nu. 41.

Accessorium quando tollatur, principali sublato & quando secus, distingue, ut non annulletur, annullato principali, quando causa destruens principale non conuenit in accessorio, secus si dependet totaliter à principali, contr. 196. nu. 36. & 37.

Accidentia, sublato subiecto, & rei substantia, tolluntur, contr. 62. nu. 4.

Accusare adulto regulariter est permissum, & pupillo regulariter prohibetur, contr. 104. nu. 20. An liceat Christiano, & an hoc sit laudabile officium, contr. 104. nu. 10. An liceat Christiano, & an hoc sit laudabile officium, contr. 104. nu. 3. Volens, cogitare debet, laudabilis esse desistere ab accusando, vel civiliter ad damnum agere, non autem criminaliter ad penam, maxime si actio factiosa sit, contr. 104. numero 1. Volens, servare debet quatuor requisiti, sub d. nu. 1. usque ad nu. 6.

Accusari nemo potest de eo, quod permissum est contr. 137. nu. 17.

Accusatio uxoris de adulterio ad separationem thori, & amissionem dotis dicitur civilis, non autem criminalis, contr. 171. nu. 7.

Acquisitio prius computatur in concessione facta in tertiam generationem, contr. 3. nu. 30.

Acquisitio quilibet præsumitur de proprio, non autem de alieno, & dicitur fieri propria industria, & labore, etiam si alterius negotia administrasset, contr. 91. nu. 2.

Acquisita per uxorem consistente matrimonio, quando non habet aliando, præsumuntur acquisita de bonis, & pecuniis mariti, contr. 46. nu. 7.

Acta facta inter alios in iudicio non nocent tertio, contr. 160. nu. 7. facta ad preparationem alterius iudicij non nocent tertio, ut ex eis condemnari possit, ibid. nu. 6. Inter alios facta faciunt qualem valent probationem in alio iudicio licet ex eis possit sequi absolutio, nisi probetur contrarium, contr. 81. nu. 36.

Actio repeti debent quando instantia transit in aliquem uti possessorem, contr. 160. nu. 4. Vbi non reperitur integra, tunc si deficiat aliquid ex substantiis, vel necessariis, non præsumitur omissum, sed ad esse in partibus deficientibus, contr. 146. nu. 19. Gestam procuratore revocato tenent, si non sint notificata revocatio, contr. 208. nu. 36.

Actio, & passio simul in eodem subiecto stare non possunt, contr. 199. nu. 1. Et passio in eodem subiecto vnicuique respectu, non cadit, contr. 43. nu. 19.

Actio ad exhibendum est personalis, quæ datur tantum ei, qui in rem actus est, contr. 120. nu. 12. Ad exhibendum est præparatoria tantum ad agendum, nec facit debitorem aliquem ad quidem præstandum ut eumque condemnatus esset exhibere, ibid. nu. 3. Adulterij vide Adulterium. Et obligatio, quæ oritur ex contractu divisionis est personalis, non tantum realis, contr. 200. nu. 12. Competit contra donatarium omnium bonorum quando ipse debitor non est solvendo, vel non reperitur aliquis eius hæres, contr. 14. nu. 1. Competit contra nomina debitorum vigore generalis obligationis bonorum, contr. 47. nu. 3. Ex empto potest continere rethibitoria, contr. 35. nu. 57. Contra magistrum, vel